

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

621

KISWAHILI

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka : 2008

MAELEKEZO.

1. Karatasi hii ina sehemu **A, B** na **C**.
2. Jibu maswali **yote** katika sehemu **A** na maswali **mawili (2)** kutoka kila sehemu **B** and **C**.
3. Sehemu **A** ina alama **arobaini (40)** na sehemu **B** na **C** zina alama **thelathini (30)** kila moja.
4. Vifaa vya mawasiliano na vitu vyote visivyoruhusiwa **havitakiwi** ndani ya chumba cha mtihani.
5. Andika **namba yako ya mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

maktaba.tetea.org

SEHEMU A (Alama 40)

Jibu maswali yote katika sehemu hii

1. Eleza vigezo vinne vya kufanikisha uandishi wa insha ya hoja.

Kigezo cha kwanza ni kuwa na hoja zenye nguvu na uthibitisho. Mwandishi wa insha ya hoja lazima aandae hoja zilizo wazi, zenye ushahidi na mifano ili kumshawishi msomaji.

Kigezo cha pili ni mpangilio mzuri wa mawazo. Hoja lazima zipangwe kwa utaratibu unaoeleweka kuanzia mwanzo, kati na mwisho ili msomaji afuate mtiririko bila kuchanganyikiwa.

Kigezo cha tatu ni matumizi ya lugha fasaha na yenye mvuto. Lugha inapaswa kuwa ya heshima, yenye mantiki na isiyo na upendeleo ili kuongeza ushawishi.

Kigezo cha nne ni kuhitimisha kwa msisitizo. Mwisho wa insha unapaswa kurudia hoja kuu na kutoa msimamo thabiti wa mwandishi ili kumwacha msomaji akiwa na uelewa wa kina.

2. Toa hoja nne zinazoonyesha faida za kusoma fasihi ya Kiswahili kwa wanafunzi.

Faida ya kwanza ni kukuza stadi za lugha. Kupitia fasihi wanafunzi hujifunza msamiati, mitindo ya uandishi na mbinu za mawasiliano.

Faida ya pili ni kukuza maadili ya kijamii. Fasihi hufundisha tabia njema na kuonya dhidi ya maovu kupitia wahusika na matukio.

Faida ya tatu ni kuongeza ubunifu na fikra za kina. Kusoma hadithi, mashairi na tamthilia huamsha fikra za mwanafunzi kutafakari na kubuni mambo mapya.

Faida ya nne ni kuhifadhi utamaduni. Fasihi ya Kiswahili huhifadhi historia, mila na desturi ambazo ni urithi wa jamii.

3. Tofautisha kati ya methali na nahau kwa hoja nne.

Methali ni semi fupi zenye mafundisho au maonyo ya moja kwa moja, ilhali nahau ni misemo yenye maana fiche inayohitaji kufasiriwa.

Methali mara nyingi hubeba hekima na hufundisha maadili, wakati nahau hueleza jambo kwa njia ya kifananzi bila kulenga fundisho moja kwa moja.

Methali hupokezana vizazi kwa vizazi na hutumika katika hotuba au ushauri, lakini nahau huonekana zaidi katika mazungumzo ya kila siku.

Methali mara nyingi hujitegemea kama sentensi kamili, tofauti na nahau ambayo huhitaji kuunganishwa kwenye sentensi nyingine ili kupata maana.

4. Eleza nafasi ya Kiswahili katika kukuza mshikamano wa kitaifa.

Kiswahili hutumika kama lugha ya mawasiliano ya kitaifa inayowaunganisha watu kutoka makabila mbalimbali. Lugha hii huondoa vizuizi vya kikabila.

Kiswahili ni chombo cha elimu na utawala, hivyo hutumika katika shule na taasisi rasmi na huchangia mshikamano kwa kuwa watu hujifunza na kutumia lugha moja.

Kiswahili huchochea uzalendo na heshima ya taifa. Lugha moja inayotambulika kitaifa huongeza mshikamano wa wananchi.

Kiswahili hutumika pia katika sanaa na utamaduni kama vile muziki, mashairi na michezo ya kuigiza, ambavyo huwaleta Watanzania pamoja.

5. Taja mambo manne ya kuzingatia mwalimu anapotumia mchezo wa kuigiza darasani.

Mwalimu lazima ahakikishe kuwa mada ya igizo inahusiana na somo linalofundishwa.

Ni lazima kugawa majukumu kulingana na uwezo wa wanafunzi ili kila mmoja achange ipasavyo.

Mwalimu anapaswa kutoa muda wa maandalizi ya kutosha kwa wanafunzi kujua sehemu zao.

Ni muhimu kuhakikisha kuwa igizo linatoa somo au fundisho kwa wanafunzi wote wanaoshiriki na kutazama.

6. Toa hoja nne zinazoonyesha umuhimu wa tahakiki katika fasihi simulizi.

Tahakiki husaidia kuchambua kazi za fasihi ili kubaini ubora na mapungufu yake.

Inakuza uelewa wa wanafunzi kuhusu maana ya ndani na falsafa iliyomo katika kazi za fasihi.

Tahakiki huhifadhi kazi bora za kifasihi kwa ajili ya vizazi vijavyo.

Inamwezesha msomaji au mwanafunzi kujifunza jinsi ya kuboresha uandishi wake kwa kuzingatia viwango vya fasihi bora.

7. Eleza sifa nne za malengo mazuri ya somo la Kiswahili.

Malengo lazima yawe wazi na yanayoeleweka kwa walimu na wanafunzi.

Yaweze kupimika baada ya somo kuhitimishwa.

Yawe halisi na yanaoweza kufanikishwa katika muda uliopangwa.

Yalenge kubadilisha maarifa, ujuzi na mtazamo wa mwanafunzi kwa kiwango fulani.

8. Eleza mambo manne ya kuzingatia katika maandalizi ya mtihani wa Kiswahili.

Mambo ya kwanza ni kuchagua maswali yanayolingana na malengo ya mtaala.

Ni lazima kuhakikisha mtihani unahusisha viwango tofauti vya uelewa, siyo maarifa pekee.

Maswali lazima yawe wazi, yasiyo na utata na yameandikwa kwa lugha fasaha.

Mwalimu anapaswa kuzingatia muda wa mtihani na mgawanyo wa alama kwa usawa.

9. Toa hoja nne za kuthibitisha kuwa nyimbo ni njia ya mawasiliano ya kijamii.

Nyimbo hubeba ujumbe wa maadili, siasa au dini unaofikishwa kwa jamii.

Nyimbo hutumiwa kama chombo cha kuelimisha watu kuhusu afya, haki au wajibu wao.

Nyimbo huunganisha watu katika sherehe, ibada na matukio ya kijamii, hivyo kuongeza mshikamano.

Nyimbo hubeba historia na kumbukumbu za jamii na hivyo ni njia ya mawasiliano ya vizazi.

10. Taja njia nne za kuhimiza wanafunzi kupenda kusoma vitabu vya ziada.

Mwalimu anaweza kuanzisha maktaba ndogo ya darasani.

Kuweka mashindano ya usomaji na kutoa zawadi kwa wanaofanya vizuri.

Mwalimu kutoa muhtasari wa vitabu vya kuvutia ili kuwahamasisha wanafunzi wavipate.

Kuhusisha vitabu vya ziada katika mitihani na mijadala ya darasani.

SEHEMU B (Alama 30)

Jibu maswali **mawili (2)** kutoka sehemu hii.

11. Jadili mchango wa vitendawili katika kufundisha stadi za lugha.

Vitendawili huongeza msamiati. Mwanafunzi anapokutana na maneno mapya kwenye kitendawili, analazimika kuyatafuta na kujifunza maana yake. Hii humsaidia kuongeza maneno anayoweza kutumia katika mawasiliano ya kila siku.

Vitendawili huendeleza fikra za kina. Mwanafunzi anapopewa kitendawili, analazimika kutafakari kwa makini ili kupata jibu sahihi. Utaratibu huu humfundisha kuchambua lugha na maana zilizofichwa.

Vitendawili huchochea ubunifu. Mara nyingi majibu ya vitendawili hutokana na kufikiri kwa njia ya kipekee. Hivyo, mwanafunzi hujifunza kutumia lugha kwa njia za kisanaa na zisizo za kawaida.

Vitendawili hutumika kuimarisha uelewa wa tamaduni. Hivi ni urithi wa jamii unaowasilishwa kwa njia ya lugha. Mwanafunzi anayejifunza vitendawili hujifunza pia historia, mila na fikra za jamii.

Vitendawili hujenga ufasaha wa kujieleza. Wakati wa kuuliza na kujibu vitendawili, mwanafunzi anashiriki mazungumzo ambayo humfundisha jinsi ya kutumia sentensi kwa ufasaha.

12. Eleza faida tano za kutumia uchoraji na vielelezo katika kufundisha lugha ya Kiswahili.

Uchoraji na vielelezo husaidia wanafunzi kuelewa kwa urahisi. Mwanafunzi anapoyaona machoni badala ya kuyasikia tu, huwa na picha ya kudumu inayomsaidia kukumbuka.

Vielelezo huchochea ushiriki wa wanafunzi. Mwanafunzi hupendezwa na vitu vya kuona na hivyo hujihusisha zaidi darasani.

Uchoraji na vielelezo hupunguza ugumu wa masomo. Vitu vigumu kama sarufi au msamiati hueleweka vizuri zaidi yakichorwa au kuonyeshwa kwa vielelezo.

Vielelezo huchangia kumbukumbu ya kudumu. Vitu vinavyoonekana hufaa zaidi katika kukaa akilini kwa muda mrefu kuliko maneno yaliyosomwa pekee.

Uchoraji na vielelezo huleta usawa wa uelewa. Wanafunzi wenye viwango tofauti vya uwezo hufahamu vizuri somo wanapoonza picha au vielelezo vinavyoeleza wazo moja.

13. Kwa hoja tano, eleza umuhimu wa kazi za ushairi shuleni.

Ushairi husaidia kukuza lugha. Kupitia mashairi wanafunzi hujifunza mitindo ya lugha, maneno ya kifasihi na namna ya kutumia lugha ya Kiswahili kwa ubunifu.

Mashairi hufundisha maadili. Mistari ya mashairi mara nyingi hubeba fundisho, maonyo au maadili yanayojenga tabia ya mwanafunzi.

Ushairi huendeleza uwezo wa kusikiliza na kuzungumza. Wanafunzi wanaposoma au kughani mashairi, hujifunza usikivu na namna ya kutumia sauti kwa ufasaha.

Mashairi huendeleza ubunifu na fikra za kina. Mwanafunzi anayejifunza ushairi hujifunza kutunga na kuwasilisha mawazo yake kwa njia ya sanaa.

Mashairi hutumika kama kumbukumbu ya historia na utamaduni. Kupitia tungo za jadi, wanafunzi hujifunza kuhusu jamii zao na hivyo kuendelea kuenzi urithi wao.

14. Eleza hatua nne za kufanikisha mchakato wa ufundishaji wa lugha ya pili.

Hatua ya kwanza ni maandalizi. Mwalimu huchagua malengo, mbinu na vifaa vinavyofaa kwa somo.

Hatua ya pili ni uwasilishaji. Hapa mwalimu hutoa somo jipya kwa kutumia mbinu kama mazungumzo, vielelezo au michezo ya lugha.

Hatua ya tatu ni mazoezi. Wanafunzi hupewa nafasi ya kufanya mazoezi ya kutamka, kuandika au kusikiliza lugha hiyo mpya ili kuimarisha uelewa.

Hatua ya nne ni tathmini. Mwalimu hupima kiwango ambacho wanafunzi wameelewa kupitia maswali, mazungumzo au kazi ndogo darasani.

SEHEMU C (Alama 30)

Jibu maswali **mawili (2)** kutoka sehemu hii.

15. Eleza sifa tano za mbinu shirikishi za ufundishaji.

Mbinu shirikishi huhusisha wanafunzi moja kwa moja badala ya mwalimu tu kuzungumza.

Huhimiza ushirikiano wa wanafunzi kwa kufanya kazi pamoja kwenye vikundi au mijadala.

Huongeza uelewa wa kina kwani wanafunzi hufundishana na kubadilishana mawazo.

Huchochea ubunifu na fikra za kina kwa kuwa wanafunzi wanashiriki kikamilifu.

Huongeza motisha ya kujifunza kwa sababu mwanafunzi anahisi kushiriki moja kwa moja kwenye mchakato wa kujifunza.

16. Toa faida tano za kutoa mazoezi ya mara kwa mara kwa wanafunzi.

Mazoezi ya mara kwa mara huimarisha kumbukumbu ya masomo.

Huonyesha mapungufu ya wanafunzi ili mwalimu awasaidie mapema.

Hujenga nidhamu ya kujifunza kwa sababu mwanafunzi hujua kila wakati anatakiwa kufanya kazi.

Huwezesha mwalimu kufuatilia maendeleo ya kila mwanafunzi hatua kwa hatua.

Huwasaidia wanafunzi kujiandaa vizuri kwa mitihani kwa sababu tayari wamezoea kujibu maswali mara kwa mara.

17. Eleza mbinu tano zinazoweza kutumika kufundisha sarufi ya Kiswahili kwa ufanisi.

Mbinu ya majadiliano ambapo wanafunzi huzungumza kwa pamoja kuhusu kanuni za sarufi.

Mbinu ya michezo ya lugha inayowasaidia wanafunzi kujifunza sarufi kwa njia ya vitendo.

Mbinu ya vielelezo kwa kutumia chati na michoro kuonyesha muundo wa sentensi.

Mbinu ya mazoezi ya vitendo ambapo wanafunzi huandika na kusoma sentensi kwa kutumia kanuni husika.

Mbinu ya masimulizi ambapo mwalimu hutumia hadithi fupi kuonyesha matumizi ya sarufi kwa njia ya kawaida.

18. Jadili mambo matano yanayoweza kumsaidia mwalimu kuongeza ushiriki wa wanafunzi darasani.

Mwalimu anaweza kutumia maswali ya uchokozi wa fikra ili kuhamasisha wanafunzi kushiriki.

Anaweza kutumia mbinu za vikundi vidogo ambapo kila mwanafunzi hushiriki kikamilifu.

Ni muhimu kutumia vifaa vya kufundishia vinavyoleta mvuto, kama vielelezo au teknolojia.

Mwalimu anapaswa kutoa motisha kwa wanafunzi wanaoshiriki, kwa mfano kwa pongezi au alama ndogo za ziada.

Mwalimu anaweza kubadilisha mbinu za ufundishaji mara kwa mara ili kuondoa ukinzani na kuwafanya wanafunzi wabaki na hamasa.